

ЗАХТЈЕВ ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА ИЗВЈЕШТАЈ О УРАЂЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Шифра за идентификацију дисертације: 1015-1/17

Шифра УДК (бројчано): 159.922:37.015.3

Web адреса на којој се налази извјештај Комисије о урађеној докторској дисертацији:

www.ffuis.edu.ba

СЕНАТУ УНИВЕРЗИТЕТА У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ

Молимо вас да, у складу са чланом 149. Закона о високом образовању, (Службени гласник РС број 73/10, 104/11, 84/12, 108/13, 44/15, 90/16, 31/18 и 26/19) дате сагласност на урађену докторску дисертацију:

Назив дисертације: *Динамичке карактеристике личности наставника и стил управљања разредом*

Научна област УДК (текст): Развој личности; Педагошка психологија

Презиме и име кандидата: **мр Слађана Миљеновић**

Ментор и састав комисије за оцјену дисертације:

1. Др Сања Опсеница, ванредни професор, Општа психологија, Педагошки факултет Бијељина, Универзитет у Источном Сарајеву, ментор;

2. Др Драгољуб Крнета, редовни професор у пензији, Социјална психологија, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, предсједник и

3. Др Јелица Петровић, ванредни професор, Развојна психологија, Филозофски факултет Нови Сад, Универзитет у Новом Саду, члан.

Главни допринос дисертације:

Доминантан стил управљања разредом обухвата широк спектар наставникових активности. Он одређује ефикасност рада наставника, а показатељ је колико су многобројне реформе заиста имале утицај на промјену улоге наставника у школи и квалитет интракције са ученицима. Узевши у обзир да су истраживања на ову тему малобројна на нашим просторима значај овог истраживања огледа се у томе што су прикупљени значајни подаци о томе који стил доминира код наставника и да ли су наставици на просторима Републике Српске успјели да превазиђу оквире традиционалне школе.

С обзиром на то да смо става да основни циљ образовања треба да буде самоспознаја и слобода појединца, развој ученикових, како когнитивних тако и емоционалних и социјалних вјештина поред стила управљања разредом, истраживање у оквиру рада је усмјерено и на личност наставника. Ако узмемо у обзир да најуспјешнији стил управљања разредом подразумијева стварање позитивне атмосфере у разреду, међусобно прихватање, разумијевање свих актера који су укључени у процес учења и поучавања, као важна карактеристика личности наставника намеће се емпатија, као особина личности. Затим је, такође за стварање пријатне атмосфере у разреду, важно ментално здравље наставника, те је предмет истраживања интезитет изгарања на послу као један од показатеља општег менталног стања наставника. Поред ових особина такође је важна и компетентност наставника у оставаривању образовних циљева, па је у раду и она процјењивана.

Процјењиване карактеристике наставника у оквиру истраживања (емпатија, изгарање на послу и компетенције) представљају унутрашње снаге које га покрећу, усмјеравају понашање или настају као посљедица понашања, па смо их једном ријечју назвали динамичке карактеристике личности наставника. То су особине које се могу јачати, вјежбати и учити, што доприноси томе да овај рад има посебну важност за образовну праксу.

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме и име кандидата : мр Слађана Миљеновић

Назив завршеног факултета: Филозофски факултет Пале

Одсјек, група, смјер: Психологија

Година дипломирања: 2009.

Назив специјализације: -

Назив магистарске тезе: Васпитни стилови родитеља и слика о себи адолесцената

Научно подручје: Психологија

Година одбране: 2014.

Факултет и мјесто: Филозофски факултет Пале

Објављени радови кандидата:

1. **Миљеновић, С.**, Опсеница, С. (2015) Значај одговорног родитељства за изградњу слике о себи код адолесцената. *Методичка пракса, часопис за наставу и учење бр. 1/2. 2015, ВОЛ 13*, стр.5-18

2. **Миљеновић, С.**, Опсеница, С. (2016) Психо-социјалне карактеристике и академска самоефикасност младих. *Нова школа, часопис за теорију и праксу савремене школе и предшколства бр. XI(2)*, стр. 82-92

3. Опсеница, С., **Миљеновић, С.** (2016) Улога и значај породице у изградњи слике о себи код адолесцената. *Нова школа, часопис за теорију и праксу савремене школе и предшколства бр. XI (1)*, стр. 169-184

4. **Миљеновић, С.**, Травар, М. (2017) Синдром изгарања на послу код наставника основних и средњих школа и његове импликације у наставној пракси. Зборник радова учитељског факултета у Ужицу *Културно-потпорна средства у функцији наставе и учења*, стр. 105-120

5. **Миљеновић, С.**, Опсеница, С. (2017) Свакодневни негативни догађаји и академска самофиксност код адолесцената. *Норма, часопис за теорију и праксу васпитања и образовања*, стр. 63-74

6. Монографија: Спасојевић, П., Опсеница, С., **Травар, М., Миљеновић, С.**, Мојић, Д. и Ракић, Ц. (2017). *Школа родитељства за учитеље и родитеље дјеце млађег школског узраста*. Бијељина: Педагошки факултет.

7. Спасојевић, П., Опсеница, С., **Травар, М., Миљеновић, С.**, Мојић, Д. и Ракић, Ц. (2018). Одговорности родитељства, средине и институција у припреми школе за дјецу. *Нова школа, часопис за теорију и праксу савремене школе и предшколства бр. XIII (1)*, стр. 63-73

8. **Miljenović, S.**, Opсеница, S. (2019) Teachers empathy and classroom management style. *14th International Balkan congress for education and science*. (у штампи)

Назив и сједиште организације у којој је кандидат запослен: Универзитет у Источном Сарајеву, Педагошки факултет Бијељина

Радно мјесто: Виши асистент

Потврђујемо да кандидат испуњава услове утврђене чланом 149. Закона о високом образовању (Службени гласник РС број 73/10, 104/11, 84/12, 108/13, 44/15, 90/16, 31/18 и 26/19).

У прилогу достављамо:

- Извјештај Комисије о оцјени урађене докторске дисертације;
- Приједлог одлуке Наставно-научног вијећа Филозофског факултета Пале о усвајању извјештаја Комисије за оцјену урађене докторске дисертације.

Д Е К А Н

Проф. др Драга Мاستиловић

Телефон/факс: + 387 (0)57 223 479, 227 410, Адреса: Алексе Шантића 1 71420 Пале, е-пошта: info@ff.ues.rs.ba, http://www.ff.ues.rs.ba
Telefon/faks: + 387 (0)57 223 479, 227 410, Adresa: Alekse Šantića 1 71420 Pale, e-pošta: info@ff.ues.rs.ba, http://www.ff.ues.rs.ba
Број: 131/20

Датум: 28. 1. 2020. године

На основу члана 71. Закона о високом образовању Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", број 73/10, 104/11, 84/12, 108/13, 44/15, 90/16, 31/18 и 26/19), члана 57. Статута Универзитета у Источном Сарајеву (број 01-С-294-III/11, 01-С-250-Х/12, 01-С-41-ХVII/13, 01-С-198-ХХ/13, 01-С-44-ХVII/13 и 01-С-419-ХХХIV/14, 01-С-716-1-ХХII/16, 01-С-180-1-ХХVIII/17 и 01-С-307-1-ХХХIV/17) и члана 93. Статута Филозофског факултета Пале, Наставно-научно вијеће Филозофског факултета Пале, на 271. сједници, одржаној 28. јануара 2020. године, донијело је

ПРИЈЕДЛОГ ОДЛУКЕ

о извјештају Комисије за оцјену и одбрану докторске дисертације кандидата мр Слађане Миљеновић

I

Усваја се извјештај Комисије за оцјену и одбрану докторске дисертације *Динамичке карактеристике личности наставника и стил управљања разредом* мр Слађане Миљеновић, у саставу:

1. Др Драгољуб Крнета, редовни професор у пензији, Социјална психологија, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, предсједник,
2. Др Сања Опсеница, ванредни професор, Општа психологија, Педагошки факултет Бијељина, Универзитет у Источном Сарајеву, ментор и
3. Др Јелица Петровић, ванредни професор, Развојна психологија, Филозофски факултет Нови Сад, Универзитет у Новом Саду.

II

Коначну одлуку о усвајању извјештаја Комисије за оцјену и одбрану докторске дисертације *Динамичке карактеристике личности наставника и стил управљања разредом* мр Слађане Миљеновић, донијеће Сенат Универзитета у Источном Сарајеву.

ПРЕДСЈЕДНИК ВИЈЕЋА

Проф. др Драга Мاستиловић

Доставити:

- Сенату Универзитета;
- Кандидату;
- Комисији (1-3);
- У досије;
- У списе;
- Архиви.

Одлуком Наставно-научног вијећа Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву, број 3776/19 од 18.12.2019, именована је Комисија за оцјену и одбрану урађене докторске дисертације кандидата мр Слађане Миљеновић под насловом „Динамичке карактеристике личности наставника и стил управљања разредом“ (у даљем тексту: Комисија)¹ у сљедећем саставу:

1. Др Драгољуб Крнета, редовни професор у пензији, Социјална психологија, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном
2. Др Сања Опсеница, ванредни професор, Општа психологија, Педагошки факултет Бијељина, ментор
3. Др Јелица Петровић, ванредни професор, Развојна психологија, Филозофски факултет Нови Сад, Универзитет у Новом Саду

Комисија је прегледала и оцијенила докторску дисертацију и о томе подноси Наставно-научном вијећу Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву сљедећи

ИЗВЈЕШТАЈ **о оцјени урађене докторске дисертације**

1. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области

Васпитно-образовни систем се прилагођавања већини промјена које прожимају друштво. Међутим, он није самостално одржив, потребна је константна подршка и улагање од стране друштва и државе. Уколико држава запустити образовање доводи у питање сопствену будућност, а самим тим се доводи у питање и будућност самог друштва што је код нас, нажалост, извјесно. У прилог томе говори и чињеница да кроз медије, научне радове, као и искуства појединаца, све се чешће провлачи термин "криза образовања", "криза система васпитања" и сл. Да је ситуација и у развијенијим земљама алармантна указује и чињеница да је све већа заинтересованост за образовање од куће. Најчешћи разлози који се наводе при одлуци за овакав начин школовања јесу незадовољство подручним школама па до незадовољства самим системом образовања у датој земљи. Ово доводи у питање сам опстанак школе као основне институције образовања, те је постао и највећи страх свих који су у образовању и који још вјерују у његов значај.

Промјена друштвеног система у коме живимо доводи и до промјене потреба самог појединца, до промјене у међуљудским односима, као и систему вриједности. Традиционални приступ васпитању и образовању ставља нагласак на фронтанлу наставу и на меморисање информација што у данашње вријеме резултира удаљавањем ученика од школе јер је доживљавају као незанимљиву и неважну. Томе још доприноси и занемаривање социјалног и емоционалног аспекта васпитно-образовног система, што оставља негативне посљедице на развој личности ученика.

Поред знања, важно је припремити ученика за живот изграђујући његове компетенције, вриједности, радне навике. Дакле, у учioniци, поред академских, неопходне су и социјалне и емоционалне компоненте, а то нас доводи ка проблему

¹Комисија има најмање три члана од којих најмање један није у радном односу на Универзитету

интеракције наставник–ученик.

Истраживања указују да је, од свих фактора који чине школско окружење и који су задужени за стварање погодне климе за здрав развој и образовање ученика, наставник кључни фактор. Наставник кроз сталну интеракцију са ученицима има могућност да „опипава пулс“ сваке генерације, уочава промјене које нове генерације ученика са собом доносе и у складу с њима увиђа које су неопходне иновације које систем мора да уведе у процесу васпитања и образовања. Он је директна везе између школе, као институције, и ученика.

Пред крај прошлог вијека појављује се појам који обједињује све што је улога једног наставника у ефикасном провођењу наставе, а то је *управљање разредом*. Према Брофију (Brophy, 2011), ефективно управљање разредом подразумијева креирање позитивне разредне климе засноване на принципима заједнице која учи. Крњајић (Крњајић, 2007) наводи да је ефикасно управљање разредом скуп наставникових понашања и активности чији је циљ да унапреде сарадњу и укљученост ученика у процес наставе и учења. А Ћигић (Ћигић, 2017) га пак дефинише као стварање подстицајног и сигурног окружења. Дакле, доминантан стил управљања разредом обухвата широк спектар наставникових активности. Он одређује ефикасност рада наставника, а показатељ је колико су многобројне реформе заиста имале утицај на промјену улоге наставника у школи и квалитет интеракције са ученицима. Узевши у обзир да су истраживања на ову тему малобројна на нашим просторима значај овог истраживања огледа се у томе што су прикупљени значајни подаци о томе који стил доминира код наставника, а који су изузетно значајни и да ли су наставици на просторима Републике Српске успјели да превазиђу оквире традиционалне школе.

С обзиром на то да смо става да основни циљ образовања треба да буде самоспознаја и слобода појединца, развој ученикових, како когнитивних тако и емоционалних и социјалних вјештина поред стила управљања разредом, истраживање у оквиру рада је усмјерено и на личност наставника. Ако узмемо у обзир да најуспјешнији стил управљања разредом подразумијева стварање позитивне атмосфере у разреду, међусобно прихватање, разумијевање свих актера који су укључени у процес учења и поучавања, као важна карактеристика личности наставника намеће се емпатија, као особина личности. Затим је, такође за стварање пријатне атмосфере у разреду, важно ментално здравље наставника, те је предмет истраживања интелигентност изгарања на послу као један од показатеља општег менталног стања наставника. Поред ових особина такође је важна и компетентност наставника у оставаривању образовних циљева, па је у раду и она процјењивана.

Процјењиване карактеристике наставника у оквиру истраживања (емпатија, изгарање на послу и компетенције) представљају унутрашње снаге које га покрећу, усмјеравају понашање или настају као последица понашања, па смо их једном ријечју назвали динамичке карактеристике личности наставника. То су особине које се могу јачати, вјежбати и учити, што доприноси томе да овај рад има посебну важност за образовну праксу.

Са становишта актуелности у научној области којој, по својој природи припада (Педагошка психологија, Социјална психологија, Психологија личности), Комисија сматра да је стил управљања разредом недовољно истражена и недоречена тема, која заслужује већи простор у научно-истраживачком раду и зато доноси закључак да је докторска дисертација у цјелости оригиналан, веома актуелан, важан и комплексан допринос психологији као науци.

2. Оцјену да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области

Урађена докторска дисертација мр Слађане Миљеновић *Динамичке карактеристике личности наставника и стил управљања разредом* представља оригиналан научни рад урађен по свим принципима и пропозицијама научно-истраживачког рада уз примјену одговарајућих научних метода.

Тему је докторанд обрадио исцрпно, консултујући сву релевантну литературу која се директно, додирно или општетеоријски односи на проблематику. Тиме је ауторка дошла до прегледа стања у датој области и до основе за ново позиционирање и интерпретацију резултата сопственог истраживања.

За преузете мјерне инструменте са других језичких подручја урађена је језичка адаптација, а за све преузете инструменте урађена је провјера метријских карактеристика.

Анализа добијених података и резултата истраживања, као и њихова синтеза у виду генералних закључака представља значајан допринос за теорију и праксу у области педагошке психологије.

Узевши у обзир наведено, Комисија је закључила да је докторска дисертација мр Слађане Миљеновић резултат самосталног и оригиналног истраживања које је коректно методолошки концептовано и реализовано у складу са основним методолошким стандардима и да као таква доноси научно врло вриједне резултате које је чине оригиналним научним дјелом.

3. Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној научној области

Мр Слађана Миљеновић је до сада објавила 7 оригиналних научних радова, и има један рад прихваћен за штампу. Своје радове је, како се из сљедећих библиографских јединица види, објављивала како у научним часописима, тако и у рецензираним зборницима радова са научних скупова:

1. **Миљеновић, С.**, Опсеница, С. (2015) Значај одговорног родитељства за изградњу слике о себи код адолесцената. *Методичка пракса, часопис за наставу и учење бр. 1/2. 2015, ВОЛ 13*, стр.5-18
2. **Миљеновић, С.**, Опсеница, С. (2016) Психо-социјалне карактеристике и академска самоефикасност младих. *Нова школа, часопис за теорију и праксу савремене школе и предшколства бр. XI(2)*, стр. 82-92
3. Опсеница, С., **Миљеновић, С.** (2016) Улога и значај породице у изградњи слике о себи код адолесцената. *Нова школа, часопис за теорију и праксу савремене школе и предшколства бр. XI (1)*, стр. 169-184
4. **Миљеновић, С.**, Травар, М. (2017) Синдром изгарања на послу код наставника основних и средњих школа и његове импликације у наставној пракси. Зборник радова учитељског факултета у Ужицу *Културно-потпорна средства у функцији наставе и учења*, стр. 105-120
5. **Миљеновић, С.**, Опсеница, С. (2017) Свакодневни негативни догађаји и академска самофиксност код адолесцената. *Норма, часопис за теорију и праксу васпитања и образовања*, стр. 63-74
6. Монографија: Спасојевић, П., Опсеница, С., **Травар, М., Миљеновић, С.**, Мојић, Д. и Ракић, Ц. (2017). *Школа родитељства за учитеље и родитеље дјеце млађег школског узраста*. Бијељина: Педагошки факултет.
7. Спасојевић, П., Опсеница, С., **Травар, М., Миљеновић, С.**, Мојић, Д. и Ракић, Ц. (2018). Одговорности родитељства, средине и институција у припреми школе за дјецу. *Нова школа, часопис за теорију и праксу савремене школе и предшколства бр. XIII (1)*, стр. 63-73

8. **Miljenović, S.,** Opsenica, S. (2019) Teachers empathy and classroom management style. *14th International Balkan congress for education and science.* (у штампи)

4. Оцјену о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему (по поглављима)²

Докторска дисертација мр Слађане Миљеновић под називом *Динамичке карактеристике личности наставника и стил управљања разредом* састоји се од 303 странице формата А4 јасно изложеног текста са 130 табела. Подијељена је у следећа поглавља: Увод, Теоријски оквир истраживања, Методолошки оквир истраживања, Анализа и интерпретација спроведеног истраживања, Дискусија, Закључак и практичне импликације рада, Литература, Индекс табела и Прилози.

У уводном дијелу (стр. 5-10) докторанд се осврнуо на актуелност проблема истраживања личности наставника и управљања разредом. Посебно се осврнула на важност стварања погодне климе у школи и важност квалитета интеракције наставник-ученик за васпитно-образовну праску. Назначила је и оквире унутар којих је у дисертацији приступила проучавању управљања разредом и динамичким карактеристикама наставника и указала на важност њиховог проучавања.

У теоријском оквиру истраживања (стр. 11-98) размотрена су теоријска полазишта битна за обрађену тему и приказани су резултати претходних истраживања у којима су проучавани проблеми блиски теми докторске дисертације. У првој цјелини теоријског дијела *Наставник – темељ васпитања и образовања* (стр. 12-21) указано је на важност улоге наставника у васпитно-образовном процесу, расвјетљена комплексност његових улога. Представљене су професионалне дилеме наставника и указала се важност интеракције наставник – ученик ради квалитетног спровођења наставног процеса. У другој цјелини *Афективна компонента наставног процеса* (стр. 22-32) указало се на важност емпатије и њену функцију коју има у настави, дата су термилошка одређења емпатије и нагласила важност развијености емпатије код наставника. У цјелини *Изгарање на послу* ауторка се најприје посветила термилошком одређењу појма стрес, затим се детаљније осврнула на стрес на послу, а потом навела изворе стреса на послу код наставника, описала синдром изгарања на послу у наставничкој професији навела факторе који утичу на изгарање наставника на послу, као и које су то последице које настају изгарањем на послу код наставника. У цјелини која се односи на *Компетенције* (стр. 50-68) прво је термилошки одређен појам компетенција, затим се ауторка осврнула на различите теројске приступе при дефинисању компетенција. Затим се указало на важност бављења компетенцијама у образовању јер се виде као израз тежње за квалитетом образовања у разним оквирима. У педагошком образовању компетенције треба да омогуће одређен круг важних знања, способности и вјештина за професију наставника па је посеба пажња скренута на подјелу наставничких компетенција. С обзиром да наставникова одговорност није само постизање одређених резултата у раду и учењу, него и у подстицању бројних позитивних особина, својстава и облика понашања својих ученика поједини аутори доводе у питање сврху стандардизације компетенција, па је ауторка посебан дио ове цјелине посветила овој теми, а затим се осврнула на стандарде компетенција на нашим просторима и у Европи. Цјелина *Управљање разредом* (стр. 69-98) започета је са описивање улоге наставника у стварању

²Испуњеност обима и квалитета у односу на пријављену тему, нарочито, треба да садржи: аналитички и системски прилаз у оцјењивању истраживачког постављеног предмета, циља и задатака у истраживању; испуњеност научног прилазу доказивања тврдњи или претпоставки у хипотезама, са обрадом података

подстицајне климе за поучавање и учење, затим је терминолошки одређен појам управљања разредом. Ауторка је указала на важност управљања разредом у реализацији наставног процеса, детаљно навела и описала циљеве, ефекте и основу успјешног управљања разредом, а потом и стилове управљања разредом.

Методолошки дио дисертације (стр. 99-110) садржи проблем, предмет, значај и циљ, задатке и хипотезе истраживања, преглед варијабли обухваћених истраживањем, опис кориштених метода и инструмената истраживања са резултатима провјере њихових метријских карактеристика. Дат је опис узорка на којем је реализовано истраживање са његовом структуром по релевантним карактеристикама, описана организација и ток истраживања, те поступци за обраду прикупљених података.

Централни дио дисертације односи се на приказ и анализу резултата истраживања (стр. 111 – 268), а структуриран је тако да прати истраживачка питања и хипотезе. Приказ је прегледан и логично организован.

Дискусија (стр. 245-248), као једна од цјелина дисертације односи се на интерпретацију која теоријски осмишљава резултате и повезује их са резултатима ранијих истраживања исте или сродних области.

У поглављу Закључак и практичне импликације (стр. 269-276) начињена је синтеза резултата истраживања.

Након закључног поглавља слиједи преглед кориштене литературе (стр. 277-290) који садржи 191 библиографску јединицу које су релевантне за проблеме обухваћене дисертацијом.

Потом је приказан Индекс табела (стр. 291-296). Последње поглавље представљају Прилози (стр. 298-303) који садрже инструменте кориштене у истраживању.

На основу свега наведеног, Комисија закључује да урађена докторска дисертација системски презентује резултате веома комплексног истраживања, те да је у потпуности у погледу обима и квалитета, у складу са темом пријављене докторске дисертације.

5. Научне резултате докторске дисертације

На бази детаљног увида у резултате предочене у докторској дисертацији *Динамичке карактеристике личности наставника и стил управљања разредом*, Комисија закључује да је докторанд мр Слађана Миљеновић успјешно реализовала постављене циљеве истраживања и одговорила на сва полазна истраживачка питања. Циљ истраживања био је утврдити везу између динамичких карактеристика личности наставника и склоности одређеном стилу управљања одјељењем. Истраживачки задаци односили су се на то да је потребно утврдити да ли постоји повезаност између степена развијености емпатије и доминантног стила управљања разредом, постоји ли повезаност између степена изгарања на послу и доминантног стила управљања разредом, постоји ли повезаност између степена развијености компетенција и доминантног стила управљања разредом, постоји ли повезаност између личних карактеристика наставника и доминантног стила управљања разредом; утврдити постоји ли разлика између наставника са различитим личним карактеристикама у развијености емпатије, постоји ли разлика између наставника са различитим личним карактеристикама у степена изгарања на послу; утврдити постоји ли разлика између наставника са различитим личним карактеристикама у развијености компетенција.

Прва хипотеза односила се на повезаност између нивоа развијености емпатије наставника и доминантног стила управљања разредом. Резултати су показали да је степен развијености емпатије показао је најизраженију корелацију са

интеракционистичким стилем управљања разредом која говори да се са повећањем степена емпатије повећава и склоност ка наведеном стилу наставника. Резултати су показали да у односу на *интервенишући* стил управљања разредом као значајни предиктори показале су се све четири врсте емпатије, компетенције за поучавање и учење, компетенције за комуникацију и сарадњу и образовни профил наставника. Најснажнији предиктор *интеракционистичког* стила јесте *емпатија са позитивним емоционалним стањима*, док је однос емпатије са негативним емоционалним стањима у негативном односу са овим стилем управљања разредом. Као један од предиктора укључена је и *емпатија као социјална улога*. У односу на *неинтервенишући* стил управљања разредом као најзначајни предиктор показала се емоционална исцрпљеност. С обзиром да она описује губитак емоционалне и физичке снаге код наставника, доминирање *неинтервенишућег* стила можда можемо објаснити недостатком капацитета наставникових снага да се другачије постави у учионици и преузме иницијативу услед посљедица изгарања на послу. Оно што се такође показало као предиктор у овом стилу управљања разредом јесу и компетенције за учење и поучавање које су у негативном односу са овим стилем. Дакле, развијањем ових врста компетенција смањује се склоност ка *неинтервенишућем* стилу управљања разредом. Од свих испитиваних варијабли показало се да је *емпатија* најзначајнији предиктор два стила управљања разредом – *интеракционистичког* и *интервенишућег* – с тим што постоји јасна разлика да су наставници код којих доминира *интервенишући* стил управљања разредом склони доживљавању и реаговању на негативне емоције, док су наставници који су склони *интеракционистичком* стилу склони доживљавању позитивних емоција. То би свакако могло да се одрази на укупну климу у разреду, као и на однос ученика према предмету који наставник предаје.

Друга хипотеза односила се на повезаност између степена изгарања на послу код наставника и доминантног стила управљања разредом. Показало се да висок степен емоционалне исцрпљености позитивно корелира са *неинтервенишућим* стилем управљања разредом, као и свим димензијама унутар тог стила, а негативно корелира са *интеракционистичким* стилем управљања и свим димензијама унутар њега. Са *интервенишућим* стилем корелација није показала статистичку значајност.

Трећа хипотеза односила се на повезаност између самопроцјене компетенција наставника и доминантног стила управљања разредом. Компетенције наставника показале су повезаност са *интеракционистичким* стилем управљања разредом. Резултати добијени у истраживању били су ускладу са очекивањима, а то је да се са повећањем степена развијености компетенција повећава и доминација *интеракционистичког* стила управљања разредом, и та корелација је средњег интензитета. Статистичка значајност постоји и код корелације са *интервенишућим* стилем, али је она слабог интензитета. Однос компетенција и *неинтервенишућег* стила управљања разредом показао се као негативан, као што је и очекивано.

Четврта хипотеза односила се на повезаност између личних карактеристика наставника и доминантног стила управљања разредом. Резултати су показали да су жене склоније *интеракционистичком* стилу управљања разредом, док су мушкарци склони *неинтервенишућем* стилу. Затим да наставници који су завршили учитељки факултет и умјетничке факултете имају више склоности ка *интеракционистичком* стилу управљања разредом. Резултати су, такође, показали да наставници који су изразили жељу да и њихово дијете ради у просвјети имају склоности ка *интеракционистичком* стилу управљања разредом, док наставници који су се изјаснили супротно показују склоности ка *неинтервенишућем* стилу управљања

разредом. Код наставника који су се изјаснили да увијек присуствују едукацијама доминира интеракционистички стил управљања разредом, док код наставника који су се изјаснили да понекад присуствују едукацијама доминира неинтервенишући стил. Овај податак говори у прилог важности цјеложивотног учења у наставничкој професији које, према резултати овог, али и бројних других истраживања, доприноси како бољој развијености компетенција и нижем степену изгарања на послу тако и доминацији најефикаснијег, интеракционистичког стила управљања разредом.

Пета хипотеза односила се на то да постоји статистички значајна разлика између наставника који се разликују према личним карактеристикама и степена развијености емпатије. Важан податак овог истраживања јесте да наставници који су обухваћени узорком у овом истраживању показали умјерени степен развијености емпатије. Резултати су даље показали да наставници са најкраћим радним стажом (до 5 година) имају виши степен развијености емпатије. Наставници који су завршили учитељски факултет имају боље изграђену емпатију у односу на наставнике који су завршили друштвене и природне науке. Такође се дошло до податка да наставници који раде у образовном циклусу до 5. разреда (што обухвата наставнике који су завршили учитељски факултет) имају боље развијен укупан степен емпатије. А наставници који су као разлог одређења навели да *воле наставнички позив* имају боље развијену емпатију у односу на наставнике који су као разлог одређења навели *желио сам овај факултет, али нисам имао намјеру да радим у просвјети*.

Шеста хипотеза да постоји статистички значајна разлика између наставника који се разликују према личним карактеристикама и степена изгарања на послу. Истраживање је показало да наставници који раде у разредној настави имају већи ниво *личног постигнућа* у односу на наставнике који раде у предметној настави, док се у погледу *емоционалне исцрпљености* не разликују статистички значајно. Наставници који су завршили учитељске факултете показују мањи степен емоционалне исцрпљености у односу на наставнике који су завршили факултете друштвених наука. А статистички значајна разлика је уочљива и у погледу личног постигнућа гдје наставници који су завршили учитељске факултете показују бољи резултат у односу на наставнике и природних и друштвених наука. Наставници који су као разлог одређења навели да *воле наставнички позив* имају низак степен изгарања у односу на наставнике који су у разлогу одређења навели да нису имали намјеру да раде у професији или нису имали услова за нешто друго чији је степен изгарања на умјереном нивоу. Наставници који увијек присуствују едукацијама имају нижи степен емоционалне исцрпљености и израженији осјећај личног постигнућа у односу на наставнике који понекад присуствују едукацијама. Показало се такође да наставници који су изразили жељу да и њихово дијете ради у просвјети имају мањи степен изгарања од наставника који су негативно одговорилина ово питање.

Седма хипотеза да постоји статистички значајна разлика између наставника који се разликују према личним карактеристикама и степена развијености компетенција. Према њиховој самопроцјени најразвијеније су им компетенције за подршку развоју личности ученика у оквиру којих се наводи да наставник треба да зна и разумије физичке, емоционалне, социјалне и културне разлике међу ученицима и да посједује знања о начинима подршке ученицима из осјетљивих друштвених група. Као најслабије развијене, у поређењу са осталим, процијенили су компетенције за комуникацију и сарадњу, мада је и њихова развијеност оцјењена високом оцјеном. Разлике у погледу развијености компетенција између наставника са различитом дужином радног стажа уочавају се на компетенцијама везаним за подршку у развоју личности ученика и то тако што су наставници са најдужим радним стажом (преко 30

година) ове компететнције процијенили као слабије развијене у односу на наставнике са краћим радним стажом (од 5 до 10 година и 11 до 20 година). Образовни профил наставника показао се као важан предиктор у погледу изграђености компетенција у области *компетенција за наставну област предмет и методику наставе*. Потпуно очекивано, наставници који су завршили учитељски факултет имају боље развијену ову врсту компетенција у односу на наставнике који су завршили природне науке. Посматрајући укупну развијеност компетенција према образовном циклусу у коме раде уочавамо да наставници разредне наставе процјењују своје компетенције као боље развијене у односу на предметне наставнике, а посматрано према субскалама те разлике се уочавају у оквиру компетенција за учење и поучавање. Наставници који увијек присуствују едукацијама имају виши степен развијености компетенција у односу на наставнике који понекад присуствују едукацијама. Резултати истраживања указују да, према самопроцјени наставника, наставници који су изразили жељу да и њихово дијете ради у просвјети имају виши степен развијености компетенција у односу на наставнике који то не би жељели.

Комисија једногласно констатује, да резултати истраживања докторске дисертације на тему *Динамичке карактеристике личности наставника и стил управљања разредом* представљају значајан допринос у освјетљавању актуелног и сложеног проблема као што је стил управљања разредом, развијеност емпатије код наставника, компетенције наставника и изгарање на послу у наставничкој професији. Све постављене хипотезе су коректно тестиране и дата су научна објашњења резултата, од којих су неке у потпуности потврђене, а неке дјелимично потврђене, што говори о савјесном и одговорном односу кандидата према постављеним истраживачким питањима.

6. Примјењивост и корисност резултата у теорији и пракси³

Резултати ове докторске дисертације примјењиви су и са становишта психолошке теорије и праксе.

На теоријском плану корист дисертације огледа се у доприносу теоријским сазнањима која се односе на испитиване динамичке карактеристике личности наставника и на управљање разредом, као и на њихову повезаност. Такође је важан Теоријски допринос овог истраживања у сагледавању стварности у васпитно - образовном систему на просторима Републике Српске. Да ли основа образовања и даље тежи традиционалном приступу посматрајући ученика као пасивног учесника у настави или тежи савременом приступу образовању, *образовању за будућност*, стављајући ученика у положај сарадника у настави.

Практични значај истраживања налазимо у одговору на дилему о развијености емпатије и компетенција наставника, као и степена изгарања на послу, али и њиховој повезаности са доминантаним стилем управљања разредом. Процјењиване карактеристике наставника су особине које се могу јачати, вјежбати и учити, што доприноси томе да овај рад има посебну важност, јер примјеном резултата у пракси се може унаприједити квалитет наставе, а и цјелокупног васпитно-образовног процеса.

7. Начин презентовања резултата научној јавности⁴

Имајући у виду несумњиви квалитет и актуелност резултата истраживања

³ Истаћи посебно примјењивост и корисност у односу на постојећа рејешења теорије и праксе

⁴ Наводе се радови докторанта у зборницима и часописима у којима су објављени (истраживачки проблеми и резултати предмета истраживања докторске дисертације)

презентованих у овој дисертацији, Комисија сматра да би највећи дио резултата истраживања било пожељно штампати у виду монографије. Такође, Комисија сматра да је пожељно да се поједини сегменти истраживања и спознаја до којих се дошло презентују научној јавности кроз радове публиковане у научним и стручним публикацијама, те да буду представљени на конференцијама, округлим столовима и/или научним скуповима.

Кандидаткиња је до сада на научном скупу међународног значаја презентовала један рад који је дио сазнања до којих се дошло у току израде докторске дисертације. Рад је у штампи:

Miljenović, S.&Opsenica, S. (2019) Teachers empathy and classroom management style. 14th International Balkan congress for education and science. (у штампи)

8. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ⁵

На основу детаљног прегледа и анализе завршене докторске дисертације мр Слађане Миљеновић под називом *Динамичке карактеристике личности наставника и стил управљања разредом* Комисија је закључила да је кандидаткиња изабрала веома актуелну и оригиналну тему истраживања, коју је спровела поштујући све принципе научног рада, користећи савремене методе за истраживање и анализу резултата. Текст дисертације је писан прегледно, систематично и лако разумљивим стилем. Кандидаткиња је показала да влада потребним знањима из области на коју се односи тема дисертације, те да има шири увид у истраживања реализована од стране других истраживача. Такође је током рада на дисертацији показала ниво самосталности који је неопходан научном истраживачу.

Имајући у виду ове констатације и раније изнесене ставове, Комисија даје једногласну позитивну оцјену за урађену докторску дисертацију кандидата мр Слађане Миљеновић под називом *Динамичке карактеристике личности наставника и стил управљања разредом* и са задовољством предлаже Наставно-научном вијећу Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву да прихвати извјештај о оцјени дисертације и да га упути у даљу процедуру и предузме све Законом предвиђене кораке у вези са давањем сагласности Сената Универзитета и заказивањем јавне одбране. Назив квалификације коју докторант стиче одбраном тезе је: Доктор психолошких наука.

Мјесто: Пале

Датум: 25.12.2019.

Комисија:

1. Др Драгољуб Крнета, у звању редовни професор у пензији, НО Друштвене науке, УНО Социјална психологија, Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет Пале, предсједник Комисије;

---

⁵У закључку се, поред осталог, наводи и назив квалификације коју докторант стиче одбраном тезе

2. Др Сања Опсеница, у звању ванредног професора, НО Друштвене науке, УНО Општа психологија, Универзитет у Источном Сарајеву, Педагошки факултет Бијелина, члан Комисије;
-

3. Др Јелица Петровић, у звању ванредног професора (НО Друштвене науке, Психологија УНО Развојна психологија, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет Нови Сад, члан Комисије;
-